

(ernstige) reken- en wiskunde
problemen &

protocol ERWD
Kindcentrum
de Plataan

November 2018

Rekencoördinatoren en rekenspecialisten

Inleiding

Het doel van reken- en wiskundeonderwijs is functionele gecijferdheid, afgestemd op de mogelijkheden van iedere individuele leerling. Hierbij gaat het om adequaat handelen in functionele, dagelijkse situaties.

Het protocol ERWD geeft aanwijzingen om dit doel langs een aantal stappen te bereiken, met name wanneer de rekenwiskundige ontwikkeling van een leerling niet optimaal verloopt. De basis voor dit document vormt het ERWD (Ernstige RekenWiskunde problemen en Dyscalculie, Groenestijn, Borhouts, Janssen, 2011).

Definitie: Dyscalculie is een stoornis die gekenmerkt wordt door hardnekkige problemen met het leren en het vlot/accuraat oproepen/toepassen van rekenwiskundekennis (feiten en afspraken). De rekenvaardigheden liggen beneden het verwachte niveau, gezien leeftijd, intelligentie en het gevolgde onderwijs.

Het protocol biedt een leidraad voor de volgende activiteiten:

- Het ontwikkelen van goed reken- en wiskundeonderwijs
- Het afstemmen van het onderwijs op de ontwikkeling van leerlingen
- Het voorkomen van reken- en wiskunde problemen
- Het gericht begeleiden van leerlingen met reken- en wiskunde problemen en dyscalculie
- Het ontwikkelen van rekenbeleid
- Het ontwikkelen van zorgbeleid op het gebied van rekenen en wiskunde.

Hoofdstuk 1: rekenbeleid en zorgbeleid

Iedere leerling is uniek en heeft eigen onderwijsbehoeften. Er zijn kinderen die bij rekenen herhaaldelijk niet het gewenste niveau behalen of een achterstand lijken te hebben in het gehele rekenproces. Daarnaast zijn er kinderen die erg vlot door de rekenstof heen gaan. Naar gelang de onderwijsbehoeften onderscheiden we:

- kinderen met een voorsprong in het rekenonderwijs.
- kinderen die het gemiddelde leerstofaanbod voldoende volgen.
- kinderen met rekenproblemen.
- kinderen met ernstige rekenproblemen en dyscalculie (hardnekkige en ernstige achterstand).

De reden voor deze uitwerking van het protocol ernstige reken- en wiskunde problemen en dyscalculie is de signalering, diagnostisering, begeleiding en het leerstofaanbod voor kinderen met rekenproblemen vast te leggen en te verbeteren.

Het protocol vormt leidraad voor:

- Het bieden van passend rekenwiskunde onderwijs aan alle leerlingen
- De preventie van rekenwiskunde problemen
- Het vroegtijdig signaleren en verhelpen van rekenproblemen
- Het verhogen van de kwaliteit van de begeleiding van leerlingen met (ernstige)rekenwiskunde problemen of dyscalculie
- Het bereiken van een passend, acceptabel niveau van functionele gecijferdheid voor elke leerling

Aan het begin van ieder schooljaar wordt een groepsplan opgesteld. In het groepsplan wordt omschreven op welk niveau en hoe de kinderen werken. Voorafgaand aan iedere rekenles benoemt de leerkracht het leerdoel van de rekenles. Binnen de niveaugroep wordt gebruik gemaakt van het IDI-model. (Interactieve Directe instructie) Er wordt gekeken welk kind welk onderdeel moeilijk vindt en krijgt daar de nodige verlengde instructie op. Na de instructie kunnen de kinderen de aangeboden leerstof zelfstandig of begeleid verwerken. Na ieder bloktoets van de methode wordt er opnieuw kort geëvalueerd. Het groepsplan wordt aangepast binnen de cyclus van het handelingsgericht werken.

De routing voor zwakke rekenaars is volgens STICORDI. (STImuleren, COmpenseren, Remediëren, Dispenseren)

Toetsen

Er wordt gebruik gemaakt van de methodetoetsen Pluspunt en CITO Rekenen en wiskunde 3.0. Op die manier kunnen we de leerlingen volgen en bepalen welke stof wel of niet beheerst wordt. Dit is belangrijk om te weten per individuele leerling maar ook voor de hele groep. Het kan zijn dat de hele groep meer/ minder instructie nodig heeft in een bepaald onderdeel.

Observaties en diagnostisch gesprek

In observaties kan de leerkracht bekijken hoe de leerling te werk gaat. Hoe pakt hij dingen aan? Werkt hij volgens een stappenplan? Vraagt hij hulp? Enz.

Een ander middel om een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van de leerling is het diagnostisch gesprek. De leerkracht gaat in gesprek met het kind over de volgende punten:

- wat het kind moeilijk vindt; wat het kind goed vindt gaan;
- wat het kind fijn en uitdagend vindt om te doen;
- hoe het kind bepaalde opdrachten aanpakt; welke strategie het toepast;
- hoe het kind het onderwijs in een vak beleeft en zijn/haar resultaten;
- wat het kind motiveert;
- waar het kind hulp en begeleiding bij wil.

Intern begeleider

De intern begeleider volgt het handelen van de leerkracht en de organisatie van het onderwijs. Dit gebeurt door het bekijken van de toetsgegevens en trendanalyses. Wat valt er op? Is er een bepaalde trend te zien? Vraagt deze groep om een specifieke

aanpak? Dit zou dan vertaalt moeten zijn in het groepsplan. Is dat ook zo? Zijn er nog aanvullingen? Dit wordt twee keer per jaar tijdens de groepsbespreking met de leerkracht besproken.

De intern begeleider of de rekencoördinator komt ook in de klas observeren. (m.b.v. een kijklijst) Daarna worden de bevindingen met de leerkracht besproken. De intern begeleider is de sparringpartner van de leerkracht en kan tips geven in het algemeen en ook voor specifieke leerlingen.

Hoofdstuk 2: Volgen en vroegtijdig signaleren

Kindcentrum de Plataan beschouwt preventie van reken- en wiskunde problemen als haar eerste zorg. Vroegtijdige signalering is de eerste stap naar preventie.

Voor de vierjarigen staat op het intakeformulier of er sprake is van dyscalculie/rekenproblemen in de familie. Voor de kinderen die later op school komen, ontvangen we informatie van de vorige school. Er wordt ook een gesprek gevoerd met de ouder(s) van het betreffende kind.

Het signaleren van mogelijke rekenproblemen gebeurt in eerste instantie door te kijken naar klassenobservaties en/of de methodetoetsen. Dit om op korte termijn uitval of voorsprong te kunnen constateren. Verder maken we ook gebruik van niet-methodetoetsen (Cito).

De school volgt nauwlettend de ontwikkeling van leerlingen met behulp van een leerlingvolgsysteem.

Concreet houdt dit het volgende in:

1.	Kindcentrum de Plataan neemt twee keer per jaar methode-onafhankelijke toetsen af (Cito). De toetsen met een III, IV of V score worden (bv. met behulp van https://nieuwleren.nl/tool/cito-analyse-rekenen/) geanalyseerd. Op de Plataan volgen wij daarnaast ook ons eigen toetsprotocol (toetskalender).
2.	Alle leerkrachten volgen de ontwikkeling van leerlingen middels de individuele groeigrafieken van de leerlingen en observaties en kind-gesprekken.
3.	De school neemt de methodetoetsen af. De resultaten worden meegenomen in de groepsplannen en de instructies.
4.	Er is een mogelijkheid tot voortoetsen. Zo kunnen we vooraf bepalen welke stof al voldoende wordt beheerst. Door daarna een beredeneerde keuze te maken in de stof, kunnen we beter aansluiten bij de ontwikkeling.
5.	Op onze school vinden twee keer per jaar groepsbesprekingen plaats. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de trendanalyses en dwarsdoorsnedes van Cito. Individuele leerling-besprekingen kunnen hieruit voortkomen.

De volgende resultaatbeelden worden beschouwd als signalen:

- Onvoldoende profijt van instructie (niet passende instructie)
- Een score op de methodetoetsing die niet past bij het niveau van het kind
- Stagnerende, dalende of opvallend groeiende groeicurve (Cito)
- Intake- of gespreksgegevens die risicogeven op ERWD
-

Wanneer uit toetsresultaten en klassenobservaties blijkt dat de leerling een achterstand of voorsprong heeft in de rekenontwikkeling, dan probeert de leerkracht het niveau en aanpak van de leerling te achterhalen. Er zijn een aantal mogelijkheden om verder te kijken;

- Rekengesprek
- Analyseren van CITO LOVS resultaten
- Verder of terug toetsen met CITO LOVS
- Klein Rekenonderzoek
- Inzetten van de IB en/of rekencoördinator

Wanneer problemen in de rekenontwikkeling gesignaleerd worden, kan er een beroep gedaan worden op een rekencoördinator ofwel rekenspecialist, na overleg met de intern begeleider. De intern begeleider gaat in eerste instantie met de leerkracht in overleg over de ontwikkeling van de leerling en het huidige onderwijsaanbod. Er wordt met een kijkwijzer gekeken naar het leerkracht handelen. Vervolgens wordt gekeken naar aanpassingen die gedaan kunnen worden binnen de basisondersteuning van de leerkracht. Mochten de aanpassingen niet het gewenste resultaat hebben en overschrijdt de onderwijsbehoefte de basisondersteuning, dan stelt de leerkracht een groeidocument op. Het groeidocument wordt besproken in het ondersteuningsteam (OT). Dit team bestaat uit minimaal de groepsleerkracht, de ouder(s), de intern begeleider, een orthopedagoog en eventueel (externe) deskundigen. Samen wordt gekeken naar passende ondersteuning.

Hoofdstuk 3: Hoe te handelen bij problemen in de rekenwiskundige ontwikkeling

Onderstaande figuur geeft het overzicht van de verschillende fasen, bijbehorende signalering, diagnostiek en begeleiding. Verderop in dit protocol is een gedetailleerde uitwerking van de verschillende fasen opgenomen.

Fase	Signalering	Diagnostiek	Begeleiding	Materialen
Fase blauw / +				
Basisinstructie aangevuld met verrijksinstructie				
<p>Leerling ontwikkelt zich boven gemiddeld en functioneert in de groep.</p> <p>Resultaat: CITO-score I of methodetoetsen 8 of hoger voor basis en minimumtoets. En een passende groeicurve.</p> <p>+ : blijft in fase 'blauw' 0/- : naar fase 'groen'</p>	<p>De leerkracht observeert de leerlingen volgens aanwijzingen in de methode.</p> <p>De leerlingen kunnen vooraf getoetst worden bij de methode-toetsen om zo goed mogelijk aan te sluiten bij hun ontwikkeling.</p>	<p>De interne begeleider/ rekencoördinator ondersteunt indien nodig de leerkracht.</p> <p>De leerkracht analyseert de resultaten op de methodetoetsen en het LOVS.</p> <p>De leerling krijgt aangepaste leerstof.</p> <p>De leerkracht neemt de leerling op in het groepsplan op niveau *** of ***+</p>	<p>De leerkracht gebruikt zoveel mogelijk materiaal zodat kinderen handelend kunnen werken. Op die manier krijgen leerlingen meer inzicht en wordt het betekenisvol.</p> <p>De leerling krijgt beknopte instructie aangevuld met begeleiding bij verrijkende opdrachten van de methode of methode-onafhankelijke opdrachten.</p> <p>***: eventueel afmaken som 1 \ daarna verder met opdracht 3 uit de methode</p> <p>Taken: ** ster wat je moeilijk vindt daarna ***</p> <p>***+: Uit de methode zelfstandig som 1 en 3 . Taken : *** daarna extra werk</p> <p>Alle kinderen doen mee met de projectlessen!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Methode • Compacten • www.rdzl.nl • Open opdrachten • Taxonomie van Bloom inzetten • uitrekenpapier <p>Extra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pluswerkboek • Handelend materiaal • Basispoort • Muiswerk • Rekentijgers • Kangoeroe • Reketoppers • Schaken

Fase groen / 0	Basisinstructie/ groepsinstructie eventueel aangevuld met verrijkingeninstructie			
<p>Leerling ontwikkelt zich gemiddeld of goed en functioneert in de groep.</p> <p>Resultaat: CITO-score II of methodetoetsen 6 of hoger voor basis en minimumtoets. En een passende groeicurve.</p> <p>+: naar fase 'blauw' 0/-: naar fase 'geel'</p>	<p>De leerkracht observeert de leerlingen. (volgens aanwijzingen in de methode.)</p>	<p>De interne begeleider/ rekencoördinator ondersteunt indien nodig de leerkracht. De leerkracht analyseert de resultaten op de methodetoetsen en het LOVS .</p> <p>De leerkracht neemt de leerling op in het groepsplan op niveau **.</p>	<p>De leerkracht gebruikt zoveel mogelijk materiaal zodat kinderen handelend kunnen werken. Op die manier krijgen leerlingen meer inzicht en wordt het betekenisvol.</p> <p>De leerling start zelfstandig met som 1. De begeleiding vindt plaats volgens aanwijzingen in de methode.</p> <p>**: Na gezamenlijke klassikale instructie ,som 2, gaan zij zelfstandig aan de slag - eventueel afmaken som 1 en daarna som 3.</p> <p>Taken: **opdrachten, daarna eventueel ***.</p> <p>Alle kinderen doen mee met de projectlessen!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Methode • uitrekenpapier <p>Extra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pluswerkboek • rekenliedjes • Basispoort • Muiswerk • Kangoeroe • Schaken • Handelend materiaal!

Fase geel / 1		Basisinstructie aangevuld met verlengde instructie Max. 0,5 jaar interne begeleiding		
<p>De leerling ervaart geringe rekenwiskunde-problemen op deelgebieden</p> <p>Resultaat: CITO-score III of methodetoetsen lager dan een 6 voor basis en minimumtoets. Of/en een stagnerende/dalende of opvallende groeicurve.</p> <p>+ : naar fase 'groen' 0/- : naar fase 'oranje'</p>	<p>De leerkracht observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen en LOVS bij en analyseert de resultaten.</p>	<p>De leerkracht voert reflectiegesprekken met de leerling</p> <p>De leerkracht analyseert het resultaat en neemt de daaruit voortvloeiende onderwijsbehoeften/ interventies op in het groepsplan.</p> <p>De leerkracht neemt de leerling op in het groepsplan op niveau ** of *.</p>	<p>De leerkracht gebruikt zoveel mogelijk materiaal zodat kinderen handelend kunnen werken. Op die manier krijgen leerlingen meer inzicht en wordt het betekenisvol.</p> <p>Leerling krijgt extra begeleiding voor de stof die nodig is in een subgroep.</p> <p>De leerling start zelfstandig met som 1. De begeleiding vindt plaats volgens aanwijzingen in de methode.</p> <p>**: Na gezamenlijke klassikale instructie ,som 2, gaan zij of zelfstandig aan de slag of krijgen zij verlengde instructie van de leerkracht - eventueel afmaken som 1 en daarna kijken hoe ver ze komen met som 3.</p> <p>Taken: **opdrachten, Bij stof die niet goed beheerst maken ze de *.</p> <p>Alle kinderen doen mee met de projectlessen!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Methode • Uitrekenpapier <p>Extra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extra aangepast werk (hiaattraining) • Tijdelijke compenserende/ dispenserende maatregelen • Basispoort • Muiswerk • Tutorrekenen • Handelend materiaal!

Fase oranje / 2	Basisinstructie aangevuld met verlengde instructie en onderwijsbehoeften/interventies. Max. 0,5 jaar interne begeleiding			
<p>De leerkracht en leerling ervaart ernstige rekenwiskunde problemen op enkele of alle deelgebieden.</p> <p>Resultaat: CITO-score IV/V of methodetoetsen lager dan een 6 voor basis en minimumtoets. Of een stagnerende/ dalende of opvallende groeicurve.</p> <p>+ : naar fase 'geel' 0/- : naar fase 'rood'</p>	<p>De leerkracht observeert dagelijks op specifieke onderdelen, houdt de vorderingen op toetsen en LOVS bij en analyseert samen met de interne begeleider / rekencoördinator de resultaten. Hiervoor gebruikt de leerkracht de tool cito-analyse-rekenen. (Zie portal.)</p> <p>Er moet een bouwstenenonderzoek plaatsvinden + screenen</p>	<p>De leerkracht voert reflectiegesprekken of diagnostisch rekengesprek met de leerling.</p> <p>Het klein Rekenonderzoek wordt afgenomen.</p> <p>De leerkracht analyseert het resultaat en neemt de daaruit voortvloeiende onderwijsbehoeften/interventies op in het groepsplan.</p> <p>Er wordt gekeken of er een groeidocument opgesteld moet worden. (Minimaal de F-lijn, fundamenteel niveau, van methode volgen.)</p> <p>In overleg Routeboekje inzetten (1F)</p> <p>De leerkracht neemt de leerling op in het groepsplan op niveau *</p> <p>Individueel handlingsplan 2x 3 maanden!</p>	<p>De leerkracht gebruikt zoveel mogelijk materiaal zodat kinderen handelend kunnen werken. Op die manier krijgen leerlingen meer inzicht en wordt het betekenisvol.</p> <p>Pre-teaching wordt ingezet.</p> <p>De leerstof en de instructie worden afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling.</p> <p>Deze leerlingen doen mee met de klassikale uitleg en ook tijdens de verwerking zitten ze bij de verlengde instructie.</p> <p>Taken : *opdrachten onder begeleiding van leerkracht</p> <p>EXTRA REKENTIJD 1UUR PER WEEK</p> <p>Alle kinderen doen mee met de projectlessen!</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Methode • Uitrekenpapier <p>Extra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extra aangepast werk • Bijwerkboek (alleen in overleg met de IB-er!) • Basispoort • Muiswerk • Tutorrekenen • Materiaal!

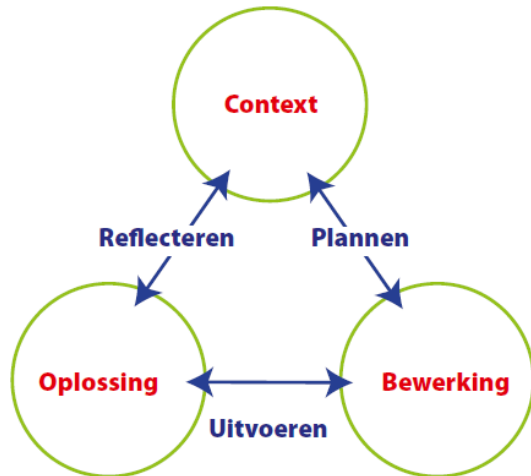
Fase rood / 3	Individuele leerlijn volgens het OPP in het groeidocument.			
<p>De problemen zijn ernstig en hardnekkig. De leerling kan eventueel aangemeld worden voor extern onderzoek.</p> <p>Resultaat: CITO-score V en methodetoetsen een voor basis en minimumtoets.</p> <p>+: naar fase 'oranje' 0/-: bijstellen groeidocument. Blijvende begeleiding in fase rood.</p>	<p>Indien nodig verzamelt de externe onderzoeker informatie over de leerling en stelt verslag op. De leerkracht en de intern begeleider zorgen voor de benodigde gegevens.</p>	<p>Indien nodig voert de externe onderzoeker het diagnostisch onderzoek uit. De leerkracht stelt een individueel groeidocument op met daarin een OPP, in overleg met de intern begeleider.</p> <p>De leerling valt buiten het groepsplan en werkt met een eigen leerlijn.</p> <p>Aanvragen van arrangementen na goede evaluatie handelingsplan</p>	<p>De leerkracht gebruikt zoveel mogelijk materiaal zodat kinderen handelend kunnen werken. Op die manier krijgen leerlingen meer inzicht en wordt het betekenisvol.</p> <p>De leerstof en de instructie worden afgestemd op de onderwijsbehoeften van de individuele leerling.</p> <p>Indien nodig wordt de begeleiding uitgevoerd door een externe expert in nauw overleg met de school.</p>	<p>De leerling krijgt een eigen leerlijn op basis van het OPP.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Methode • Uitrekenpapier <p>Extra:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Extra aangepast werk • Bijwerkboek (alleen in overleg met de IB-er!) • Basispoort • Muiswerk • Tutorrekenen • Materiaal

Hoofdstuk 4: Effectieve instructie en verwerking

Aangepaste instructie

- Door de leerstof voor te bespreken (voorinstructie of pre-teaching) en nog eens te herhalen (extra instructie of re-teaching), geef je voor de zwakke rekenaars de hoofdlijnen aan en herhaal je de belangrijkste strategieën nog eens extra. De leerkracht moet hierbij beschikken over kennis van de gebruikte rekenleerlijnen
<http://www.digilijnrekenen.nl/digilijn2/a1.html>
- Met kennis van de leerlijnen kan de leerkracht samen met de kinderen bespreken welke vaardigheden ze nodig hebben bij het oplossen van de sommen, welke strategieën zij al beheersen en hoe zij de leerstof moeten aanpakken.

De leerkracht bepaalt de doelen per les en bereidt zijn lessen voor. Daarbij bedenkt hij vooraf wie hij bij de instructie wil hebben. Ook gebruiken we de rekendoelenposter, zodat de doelen per blok voor de leerlingen zichtbaar zijn. In de hogere groepen mogen leerlingen ook zelf bepalen of ze aansluiten bij de instructie. De leerkracht leert de leerlingen probleemoplossend te handelen. Dit is gevisualiseerd in het Drieslagmodel.

(M.b.v. wisbordjes checken of iedereen zelfstandig aan het werk kan.)

30 min:

Zelfstandige verwerking

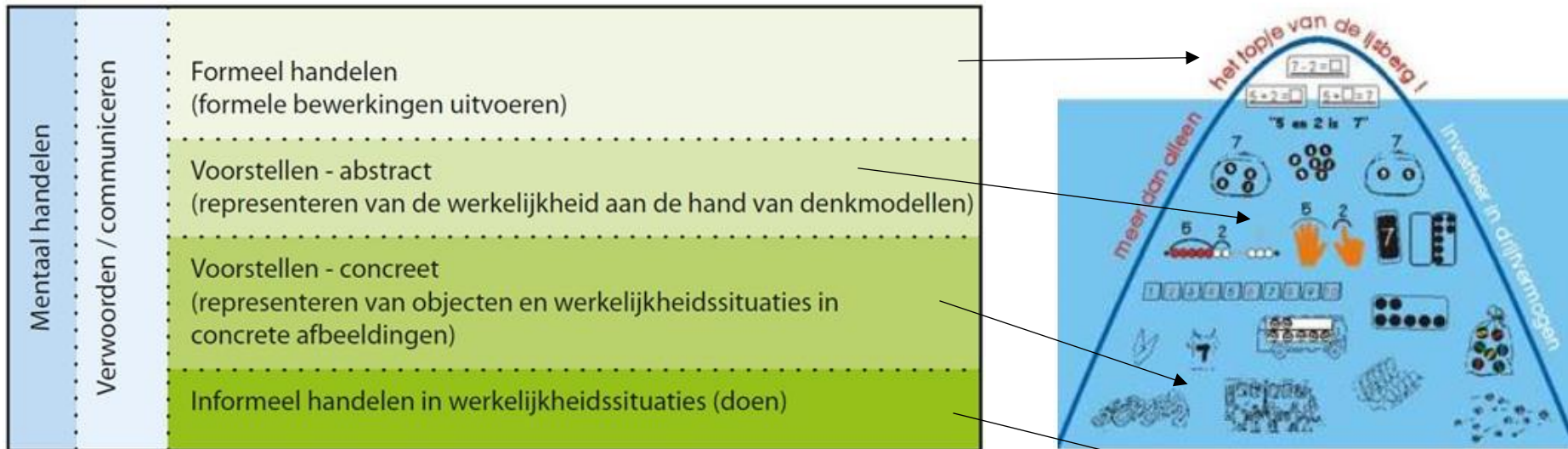
- 10 minuten verlengde instructie / 1x p.w instructie sterke rekenaars
- 10 minuten instructie aan (<) 1F rekenaars
- 10 minuten instructie aan alle leerlingen

5 min:

Interactieve afsluiting

Terugkomen op lesdoelen en oplossingsstrategieën

Het werken met het Directe Instructiemodel sluit aan bij het werken met het handelingsmodel.

Het handelingsmodel is een schematische weergave van de rekenwiskundige ontwikkeling zoals die geldt voor alle leerlingen. Het model toont verschillende niveaus van handelen en moet gelezen worden van onder naar boven. De vier niveaus van handelen vormen elk een ingang om in te spelen op de onderwijsbehoeften van de leerling. **Dit is met name van toepassing bij de ontwikkeling van begripvorming.** De leraar start zo laag mogelijk op een niveau waarvan hij zeker weet dat de leerling het aankan.

DOEN

*Het ultieme doel van rekenwiskunde onderwijs is functionele gecijferdheid:
Leerlingen kunnen buiten school en later als volwassenen hun rekenvaardigheid optimaal gebruiken
in dagelijkse situaties.*

Rekenen en begrijpend lezen

Binnen het rekenonderwijs vormen contextopgaven vaak een probleem voor leerlingen. Zeker voor zwakke rekenaars. Bij contextproblemen hebben zwakke rekenaars moeite om zich een heldere voorstelling van de situatie te maken. En daarmee wordt het ook moeilijk om te bepalen welke bewerking (som) bij de situatie past. Moet ik optellen, aftrekken, vermenigvuldigen of delen? De betekenisverlening levert problemen op. Als je wél weet welke bewerking bij de situatie past moet je de bewerking vervolgens natuurlijk wel kunnen uitvoeren.

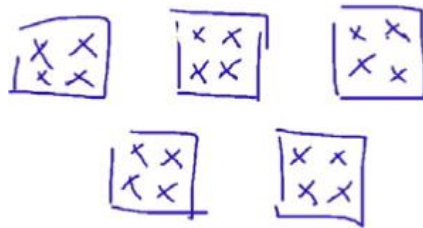
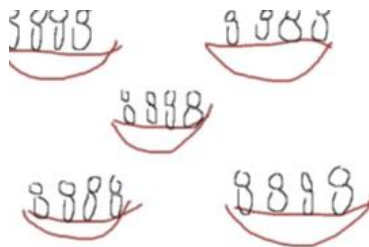
Hiervoor kun je **de vertaalcirkel** inzetten. Dan gebeurt er dus het volgende:

- omzetten van een praktisch probleem (contextopgave) naar een bewerking;
- het uitvoeren van de bewerking(en);
- de terugkoppeling van het resultaat van de bewerking(en) naar het oorspronkelijke probleem.

Je kunt een situatie (contextopgave) op verschillende manieren laten verwerken:

- je kunt de situatie concreet uitspelen;
- je kunt de situatie weergegeven in een verhaal (in dit geval was dat de start: een contextopgave);
- je kunt de handeling uitvoeren met blokken / fiches;
- je kunt de situatie tekenen/schetsen;
- je kunt de situatie weergeven op de getallenlijn;
- je kunt de situatie weergeven in een som (bewerking).

Voorbeeld: Er varen 5 bootjes op het meer. In elk bootje zitten 4 kinderen. Hoeveel kinderen zitten er in totaal in de bootjes?

$$5 \times 4 = 20$$

- 'Die 5 in de som, wat betekent die? (5 bootjes).
- Waar zit die 5 van de som in het verhaal? (5 bootjes).
- En in de tekening? (5 hokken, die hokken staan voor bootjes).
- En waar zie ik die bij de blokken (5 blaadjes, die blaadjes staan voor bootjes).
- En op de getallenlijn? (5 bogen, die bogen geven bootjes weer).
- En die 4 in de som, wat betekent die? (kinderen).
- Waar zie ik die bij de verschillende vertalingen?

Hoofdstuk 5: Compenserende en dispenserende maatregelen

Over het algemeen zullen deze maatregelen worden ingezet in **fase oranje en rood**.

Een leerling heeft recht op compensatie en dispensatie wanneer de dyscalculie is vastgesteld volgens de criteria voor onderkenning volgens de DSM-V, of wanneer er vermoedens zijn van ernstige rekenproblemen of dyscalculie.

Aan de hand van onderstaande maatregelen, maken we een keuze voor de leerling en leveren we maatwerk.

- Extra tijd (instructie, verwerking, toetsing)
- Gebruik rekenmachine
- **kleurmethode**: wat lukt zeker= groen / waar misschien hulp bij nodig= oranje, dit kan ik niet alleen= rood)
- Maak gebruik van hulpmiddelen (tafelkaart, liniaal, 100-veld, rekenmachine, uitrekenschrift/kladblok) bij instructie, verwerking en toetsing.
- Indien nodig rekentoetsen individueel afnemen.
- Rapportpunt aanpassen op basis van inzet. (wel benoemen naar ouders)
- Passende perspectieven rekenen inzetten (Doelenlijsten)
- Verlengde instructie is noodzakelijk! Hierbij is verbale ondersteuning erg belangrijk.
- Geef de leerling een rustige werkplek in de klas, niet ver van de leerkracht.
- Dispensatie: geef de leerling minder te verwerken stof, controleer wel of de leerling de adequate strategie toepast.
- Probeer het auditief geheugen te omzeilen door gebruik te maken van b.v. visualisatie. Sommen op één vaste en duidelijke manier stap voor stap leren uitrekenen met visuele voorbeelden (plaatjes). Het opschrijven van tussenstappen en tussenuitkomsten bij sommen geeft houvast tijdens het uitrekenen.
- Werk met een overzichtelijk rekenwerkblad: niet teveel sommen op een bladzijde en voldoende ruimte tussen de sommen.
- Zo nodig visueel aangeven wanneer er een nieuw type som begint: (b.v. optelsommen rood markeren en aftreksommen blauw).

- Herhaling is erg belangrijk! Kom regelmatig terug op de eerder geleerde regels.
- Geef de leerling nooit onvoorbereid een rekenbeurt voor de klas of onverwacht een toets.
- Maak gebruik van een dubbele puntentelling: een punt voor de correcte wiskundige denkwijze en een punt voor de correcte berekening.
- Werk met procedurekaartjes (waarop het algoritme en de formules staan), een tafelkaart of een strategiënschriftje.
- Geef de leerling de mogelijkheid om een schriftelijke toets mondeling over te doen, indien deze slecht gemaakt is.
- Bij het maken van proefwerken en toetsen waarbij rekenkundige bewerkingen gedaan moeten worden zijn extra tijd, het gebruik van een rekenmachine en het gebruik van een formulekaart noodzakelijk.
- Samen met de leerling zoeken naar oplossingen en zorgen voor veel bemoediging. Stimulans en succeservaringen zijn heel belangrijk en kunnen zorgen voor een toename van zelfvertrouwen en motivatie.
- Wanneer een leerling naar het VO gaat wordt in een warme overdracht het rekenprobleem benoemd.

Hoofdstuk 6: Het afnemen van toetsen bij leerlingen met dyscalculie

Regelmatig krijgt Cito de vraag welke aanpassingen voor deze leerlingen zijn toegestaan bij de afname van toetsen uit het Cito Volgsysteem primair en speciaal onderwijs. In het protocol 'Ernstige Rekenwiskunde-problemen en Dyscalculie' staat voor leerlingen met een dyscalculieverklaring het volgende: 'De te verlenen faciliteiten zijn kindafhankelijk maar impliceren in elk geval het volgende (...):

- het toestaan van het gebruik van een rekenmachine bij alle rekenactiviteiten, ook bij toetsen;
- het bieden van dertig minuten extra tijd bij toetsen;
- het bieden van een rustige werkplek bij toetsen.'

Ook staat in het protocol vermeld: Dyscalculie is een gevarieerde stoornis waarbij de problemen zich op verschillende fronten kunnen voordoen. Bij veel leerlingen zit het probleem in het inzicht in de structuur van getallen, maar ook automatiseringsproblemen kunnen een oorzaak zijn. Door deze variatie aan problemen is er niet één oplossing of hulpmiddel dat voor alle leerlingen effectief is. Onderzoek moet nog uitwijzen of er daadwerkelijk een effect is van de verschillende hulpmiddelen, zoals dat van de zakrekenmachine. Ook moet nog verder onderzocht worden voor welke leerlingen dit wel en niet zinvol is.

Advies van Cito

Het advies van Cito voor het gebruik van hulpmiddelen voor leerlingen met dyscalculie is in lijn met de algemene richtlijn die Cito hanteert voor het gebruik van hulpmiddelen en aanpassingen bij toetsen. In principe adviseren wij om alle leerlingen de toetsen

onder dezelfde omstandigheden te laten maken en dus de voorgeschreven afname-instructies te volgen. Dit in verband met de vergelijkbaarheid van de resultaten van leerlingen met die van anderen in hun groep en de normgroep. Er kunnen omstandigheden zijn die het noodzakelijk maken om toch bepaalde aanpassingen te doen of hulpmiddelen toe te staan. De vragen die u bij elke aanpassing moet stellen zijn:

- Meet de toets nog steeds wat hij moet meten?
- Leidt de aanpassing tot overcompensatie, waardoor de leerling bevoordeeld wordt ten opzichte van andere leerlingen?

Bij de LOVS-toetsen Rekenen-Wiskunde is het advies om géén rekenmachine te gebruiken. Deze toetsen zijn immers bedoeld om de rekenvaardigheid van leerlingen vast te stellen om op basis daarvan het onderwijsaanbod te bepalen. Als leerkracht wilt u bijvoorbeeld bepalen hoe goed een leerling kan optellen over het tiental, zodat u weet of u daaraan extra aandacht moet besteden in de les of bij individuele begeleiding. Als een leerling bij het maken van de rekentoets een rekenmachine zou gebruiken, dan krijgt u daarover niet meer de juiste informatie: kan een leerling nu écht goed optellen over het tiental of kan hij dat goed uitrekenen met een rekenmachine? Daarnaast geldt dat de toetsen zijn genormeerd zonder rekenmachine. Om prestaties van de leerling te kunnen vergelijken met die van leeftijdsgenoten is het van belang dat alle leerlingen de toets onder dezelfde condities, dus zonder hulpmiddelen, maken. Ook voor eventuele verwijzing naar remediëring en voor het afstemmen van de instructie, is het van belang dat duidelijk is wat een leerling wel of niet beheerst. Daarnaast is mogelijk sprake van overcompensatie: de leerling die gebruikmaakt van een rekenmachine is bevoordeeld ten opzichte van zijn groepsgenoten. Dat kan uiteraard niet de bedoeling zijn. Immers, ook andere leerlingen zouden sommige opgaven veel beter maken als ze een rekenmachine zouden gebruiken.

Hoofdstuk 7 : Een verdere uitwerking per fase (moeten we nog verder uitwerken? Of is dit dubbel?)

Fase blauw/+	Basisinstructie aangevuld met verrijking
Groep 1 en 2	<p>In groep 1 en 2 werkt men aan de kerndoelen d.m.v. .... : alle ontwikkelingsmaterialen staan in een leerlijn en bij ieder te behalen kern- en leerdoel is een passende uitwerking gezocht. Het kind kan zo door middel van het op school aanwezige ontwikkelingsmateriaal de doelen behalen die belangrijk zijn voor de doorgaande lijn. Er worden uitdagende en inzichtelijke activiteiten aangeboden die aansluiten bij zijn niveau.</p> <p>Er wordt in groep 1 en 2 aandacht aan de aspecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • tellen en getalbegrip • ruimtelijke oriëntatie • meten • tijd en tijdsbesef • vergelijken, sorteren en ordenen • oriëntatie op geld <p>Methode onafhankelijke gegevens (CITO LOVS):</p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerkracht maakt een groepsoverzicht. Leerlingen die aan het eind van een groep extra begeleiding van de leerkracht kregen, gaan door met deze ondersteuning in de volgende groep (zie groepsplan). • Bij leerlingen uit groep 1 worden geen rekentoetsen afgenomen. In groep 2 wordt medio het schooljaar de Cito Rekenen voor Peuters en Kleuters afgenomen. Indien nodig/wenselijk wordt dit aan het einde van het schooljaar herhaald (zie toets-protocol)
Groep 3 t/m 8	Methode 'Wereld in Getallen': <i>(zie afspraken WIG-algemene afspraken)</i> <ul style="list-style-type: none"> • Iedereen doet mee met het automatiseren.

- Kinderen met een voorsprong worden voor-getoetst met de methodetoets. Hiervoor kijken we naar de punten van de minimumtoets en de basistoets. Voor beide toetsen moet een 8 of hoger worden gescoord of het kind heeft een Cito-score A.
- Als de toets goed is gemaakt zijn de kinderen dit blok ***+.
- ***+: Uit de voortoets blijkt welke onderdelen de kinderen al beheersen. De onderdelen die nog niet beheerst worden doen de kinderen nog mee.
- Deze kinderen kunnen zelfstandig aan het werk en hoeven de instructie in principe niet te volgen- zij maken som 1 en 3 en daarna extra werk. Zij werken aan extra werk zoals; ***opdrachten(taken), pluswerkboek, rekentijgers, kangoeroe etc. De leerkracht bepaalt voor deze kinderen wat ze wel en niet maken van de methode.
- Alle kinderen doen mee met de projectlessen.
(In kindgesprekken wordt samen met het kind gekeken waarin het kind zich wil ontwikkelen. Indien mogelijk past de leerkracht zijn leerstofaanbod hierop aan.)

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht is in het bezit van het groepsoverzicht /groepsplan.
- Bij leerlingen uit groep 3 t/m 7 wordt twee keer per jaar de *Cito-toets Rekenen 3.0* (M- en E-versie) afgenomen. Bij leerlingen uit groep 8 is dat één keer in oktober.
- Indien nodig wordt na een foutanalyse van de Cito-toets hulp geboden. De gegeven hulp wordt geëvalueerd. Dit wordt verwerkt in het groepsplan en groepsoverzicht

Fase groen: Basisgroep en verlengde instructie groep

Een rekenles bestaat uit eerst een automatiseringsoefening en daarna een instructiesom vanuit het lesdoel.

Vervolgens gaan de kinderen aan het werk op een eigen werkplek. Blijkt uit het EDI dat de instructie niet direct opgepakt wordt door een aantal kinderen, dan blijven deze meedoen met de verlengde instructie. Vervolgens gaan zij de basisstof zelfstandig verwerken (**) eventueel aangevuld met verrijkingsopdrachten van onderdelen die ze goed beheersen.

Fase groen /0 Basis- en verlengde instructie groep

Groep 1 en 2: In groep 1 en 2 werkt men aan de kerndoelen d.m.v. Fonkeling Ruit. Het kind kan zo door middel van het op school aanwezige ontwikkelingsmateriaal de doelen behalen die belangrijk zijn voor de doorgaande lijn.

Er wordt in groep 1 en 2 aandacht aan de aspecten:

- tellen en getalbegrip
- ruimtelijke oriëntatie
- meten
- tijd en tijdsbesef
- vergelijken, sorteren en ordenen
- evt. oriëntatie op geld

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht maakt een groepsoverzicht. Leerlingen die aan het eind van een groep extra begeleiding van de leerkracht kregen, gaan door met deze ondersteuning in de volgende groep (zie groepsplan).
- Bij leerlingen uit groep 1 wordt aan het einde van groep 1 Rekenen 3.0 afgenomen. In groep 2 wordt twee keer per jaar de Cito-toets Rekenen 3.0 afgenomen.

Toetsresultaten en voortgang van zorgkinderen (groepsplan) worden besproken met de IB-er en in de leerlingbespreking.

Fase groen /0

Basis- en verlengde instructie groep

Groep 3 t/m 8:

Methode, Wereld in getallen

- Na de gezamenlijke (korte) instructie en inoefening gaan zij zelfstandig aan het werk- eventueel afmaken som 1 en daarna som 3.
- Aan de hand van de methodetoets wordt gekeken of een leerling behoefte heeft aan remediërend materiaal. Dit wordt tijdens weektaakmomenten of zelfstandige verwerking met de kinderen herhaald aangeboden.
- Opvallende resultaten worden tussentijds besproken met de IB-er en evt. vervolgens in de leerlingbespreking.
- Zij maken de **opdrachten bij de taken en daarna evt. de ***opdrachten. Sommige kinderen van de **groep kunnen ook een pluswerkboek hebben, als extra uitdaging na hun normale rekenwerk. (Ze maken wel alle sommen van de les en taken)

Computerprogramma's: Basispoort Wereld in Getallen, Muiswerk rekenen , schaken.

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht is in het bezit van het groepsoverzicht /groepsplan.

- Bij leerlingen uit groep 3 t/m 7 wordt twee keer per jaar de *Cito-toets Rekenen 3.0* (M- en E-versie) afgenomen. Bij leerlingen uit groep 8 is dat één keer in oktober.
- Indien nodig wordt na een foutanalyse van de Cito-toets hulp geboden. De gegeven hulp wordt geëvalueerd. Dit wordt verwerkt in het groepsplan en groepsoverzicht. (<https://nieuwleren.nl/tool/cito-analyse-rekenen/>)

Toetsresultaten en voortgang van zorgkinderen (groepsplan) worden besproken met de IB-er en in de leerlingbespreking.

Fase geel: Basisgroep met extra begeleiding in een subgroep

Een rekenles bestaat uit eerst een automatiseringsoefening en daarna een instructiesom vanuit het lesdoel.

Vervolgens gaan de kinderen aan het werk op een eigen werkplek. Blijkt uit het EDI dat de instructie niet direct opgepakt wordt door een aantal kinderen, dan blijven deze meedoen met de verlengde instructie. Vervolgens gaan zij de basisstof zelfstandig verwerken (**) eventueel aangevuld met verrijkingsoopdrachten van onderdelen die ze goed beheersen. Bij de instructie en zelfstandige verwerking worden compenserende materialen ingezet bij automatiseringsmoeilijkheden (naast intensieve training), zodat leerlingen inzichtelijk wel kunnen worden uitgedaagd en dus groeien. De kinderen gaan aan het werk op een eigen werkplek.

Fase geel / fase 1 Basis-, verlengde instructie en extra begeleiding.

Groep 1 en 2: In groep 1 en 2 werkt men aan de kerndoelen d.m.v. Fonkeling Ruit. Het kind kan zo door middel van het op school aanwezige ontwikkelingsmateriaal de doelen behalen die belangrijk zijn voor de doorgaande lijn.

Er wordt in groep 1 en 2 aandacht aan de aspecten:

- tellen en getalbegrip

- ruimtelijke oriëntatie
- meten
- tijd en tijdsbesef
- vergelijken, sorteren en ordenen
- evt. oriëntatie op geld

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht maakt een groepsoverzicht. Leerlingen die aan het eind van een groep extra begeleiding van de leerkracht kregen, gaan door met deze ondersteuning in de volgende groep (zie groepsplan).
- Bij leerlingen uit groep 1 wordt aan het einde van groep 1 Rekenen 3.0 afgenomen. In groep 2 wordt twee keer per jaar de Citotoets Rekenen 3.0 afgenomen.

Blijkt uit de Cito-toets dat enkele onderdelen onvoldoende beheerst worden, dan worden de betreffende onderdelen uit 'rekenhulp voor kleuters' in een subgroep of individueel aangeboden.

Fase geel/ fase 1: Basis-, verlengde instructie en extra begeleiding.

Groep 3 t/m 8:

Methode, Wereld in Getallen.

- De kinderen verwerken de basisstof (** of *-niveau) en krijgen verlengde instructie binnen het Expliciete Directe Instructie model.
- **:
  - Aan de hand van de methodetoets wordt gekeken of een leerling behoefte heeft aan remediërend materiaal. Dit wordt tijdens weektaakmomenten, **het tutorrekenen** of zelfstandige verwerking met de leerlingen, individueel of in een subgroep, herhaald aangeboden.
  - Met de leerling wordt een rekenwerkgesprek/diagnostisch gesprek gehouden om te achterhalen waar hij/zij is afgehaakt. Dit kan na overleg met de IB-er en vervolgens met de rekencoördinator worden opgepakt.
  - Opvallende resultaten worden tussentijds besproken met de IB-er en evt. vervolgens in de leerlingbespreking.

Computerprogramma's: Basispoort Wereld in getallen, Muiswerk rekenen.

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht is in het bezit van het groepsoverzicht /groepsplan.
- Bij leerlingen uit groep 3 t/m 7 wordt twee keer per jaar de *Cito-toets Rekenen 3.0* (M- en E-versie) afgenomen. Bij leerlingen uit groep 8 is dat één keer in oktober.
- Indien nodig (bij een lage IV of V - score of een opvallende daling) wordt naar aanleiding van een foutanalyse (<https://nieuwleren.nl/tool/cito-analyse-rekenen/>) van de Cito-toets hulp geboden, individueel of in een subgroep. De gegeven hulp wordt geëvalueerd. Dit wordt verwerkt in de schriftelijke overdracht (groepsplan).

Toetsresultaten en voortgang van zorgkinderen (groepsplan) worden besproken met de IB-er en in de leerlingbespreking.

Fase oranje: Basisgroep met aanpassing in de basisstof

Een rekenles bestaat uit eerst een automatiseringsoefening en daarna een instructiesom.

Blijkt dat de instructie begrepen wordt, dan gaan ze de basisstof zelfstandig verwerken (* of**). De kinderen gaan aan het werk op een eigen werkplek.

Bij de instructie en zelfstandige verwerking worden compenserende materialen ingezet bij automatiseringsmoeilijkheden (naast intensieve training), zodat leerlingen inzichtelijk wel kunnen worden uitgedaagd en dus groeien.

De problemen in deze fase zijn hardnekkig. Er kan of wordt een groeidocument (rekendossier) aangemaakt waarin de ontwikkelingen van de leerling nauwgezet worden bijgehouden. Extra instructie/ oefening /ondersteuning helpen onvoldoende. De hulp kan gegeven worden door de leerkracht of eventueel door de gespecialiseerde uitvoerder zoals de remedial teacher of groepsondersteuner (8 tot 16 weken). In het groepsplan komen deze kinderen in subgroep * te staan.

Fase Oranje/
fase 2

Basisgroep met aanpassing in de basisstof

Groep 1 en 2:

In groep 1 en 2 werkt men aan de kerndoelen d.m.v. Fonkeling Ruit. De leerling krijgt bij rekenactiviteiten extra hulp en verlengde instructie. De leerling wordt voornamelijk handelend materiaal aangeboden. Indien nodig observeert de IB-er.

Er wordt in groep 1 en 2 aandacht besteed aan de aspecten:

- tellen en getalbegrip
- ruimtelijke oriëntatie
- meten

- tijd en tijdsbesef
- vergelijken, sorteren en ordenen

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht maakt een groepsoverzicht. Leerlingen die aan het eind van een groep extra begeleiding van de leerkracht kregen, gaan door met deze ondersteuning in de volgende groep (zie groepsplan).
- Bij leerlingen uit groep 1 wordt aan het einde van groep 1 Rekenen 3.0 afgenomen. In groep 2 wordt twee keer per jaar de Citotoets Rekenen 3.0 afgenomen.
- Behaalt een leerling een IV of een V- score bij de Cito-toets Rekenen 3.0, dan wordt aanvullend de Utrechtse Getalbegrip Toets 2 afgenomen. De UGT is ontwikkeld om bij kinderen van 4 1/2 tot 7 1/2 jaar onderzoek te doen naar de mate van beheersing van getalbegrip.
- Behaalt de leerling bij de UGT een DLE die 3 maanden onder de DLE ligt waarin de leerling zich bevindt, dan wordt het lesaanbod van 'rekenhulp voor kleuters' ingezet.
- Gedurende meerdere instructiemomenten lessen krijgt de leerling individueel of in een subgroep van maximaal 4 leerlingen intensieve begeleiding ondersteund door 'Op weg naar rekenen'.
- Mocht 'Op weg naar rekenen' niet het gewenste effect hebben, dan gaan de IB-er en de rekencoördinator overleggen met de leerkracht over hoe nu verder. De IB-er stippelt een weg uit.

Blijkt uit de Cito-toets dat enkele onderdelen onvoldoende beheerst worden, dan worden de betreffende onderdelen uit 'rekenhulp voor kleuters' in een subgroepje of individueel aangeboden.

Fase oranje/
fase 2

Basisgroep met aanpassing in de basisstof

Groep 3 t/m 8

Methode, Wereld in Getallen.

- Er wordt gewerkt n.a.v. observatiegegevens uit het groepsplan.
- De kinderen verwerken de basisstof minimaal op de F-lijn (*-niveau) en krijgen verlengde instructie.
- *niveau: alleen kinderen die vanuit de methodegebonden toetsen en de CITO-toetsen structureel een lage score hebben.
- niet automatisch een bijwerkboek- dit is een uitzondering en moet altijd besproken worden met **de IB-er!**
- Zoveel mogelijk de gewone lesstof mee laten maken (som 3 na extra instructie en extra begeleide inoefening- samen enkele sommen van som 3 maken), maar evt. wel minder sommen van som 3 laten maken.
- **Aan de hand van de methodetoets wordt remediërend materiaal aangeboden. Dit wordt tijdens weektaakmomenten of zelfstandige verwerking met de leerlingen, individueel of in een subgroep, herhaald aangeboden.**
- Met de leerling wordt een rekenwerkgesprek/diagnostisch gesprek gevoerd om te achterhalen waar hij/zij is afgehaakt. Dit kan na overleg met de IB-er en vervolgens met de rekencoördinator worden opgepakt.
- **Om het automatiseren te bevorderen, wordt twee keer in de week tutorrekenen toegepast.**

- Zijn er hiaten ontstaan, dan biedt de leerkracht deze leerstof aan tijdens individuele instructie of instructie in een kleine subgroep in de weektaaktijd.
- Opvallende resultaten worden besproken met de intern begeleider. Indien nodig wordt observeert de IB-er of rekencoördinator.

Computerprogramma: Basispoort Wereld in getallen, Muiswerk rekenen.

Methode onafhankelijke gegevens (Cito):

- De leerkracht is in het bezit van het groepsoverzicht en groepsplan vanuit de vorige groep. Leerlingen die aan het eind van een groep extra begeleiding van de leerkracht kregen, gaan door met deze ondersteuning in de volgende groep.
- Bij leerlingen uit groep 3 t/m 7 wordt twee keer per jaar de Cito-toets Rekenen 3.0 *of Cito Rekenen-Wiskunde* (M- en E versie) afgenomen. Bij leerlingen uit groep 8 is dat één keer in januari/februari.
- Indien nodig (bij een lage IV of V - score of een opvallende daling) wordt naar aanleiding van een foutanalyse (<https://nieuwleren.nl/tool/cito-analyse-rekenen/>) van de Cito-toets hulp geboden, individueel of in een subgroep. De gegeven hulp wordt geëvalueerd. Dit wordt verwerkt in de schriftelijke overdracht (groepsplan).

Toetsresultaten en voortgang van zorgkinderen (groepsplan) worden besproken met de IB-er.

Blijkt uit de extra oefening van een half schooljaar dat de vooruitgang onvoldoende is (3 of minder maanden vooruitgang in de vaardigheidsscore / DLE), dan wordt er in overleg met de IB-er gekeken naar wat er verder nog voor mogelijkheden zijn voor het kind. Een DLE test wordt afgenomen. Uit de resultaten blijkt hoe groot de achterstand is van het kind. Het kind werkt op eigen niveau binnen de mogelijkheden die van hem verwacht mogen worden (groeidocument).

Fase Rood: Inroepen van externe ondersteuning - eigen leerlijn of doubleren

Als na alle inspanningen van de groepsleerkracht, rekencoördinator en intern begeleider het kind nog niet voldoende vooruit gaat, kan worden besloten externe hulp in te roepen vanuit het Ondersteunings Team.

**Fase rood/
fase 3:**

**Inroepen van externe ondersteuning, het kind wordt besproken in de leerling-bespreking met het OT
(Ondersteuning Team van SKOBOS).**

- Groep 1 en 2: Actie/aanbod na uitval; extra hulp in de groep. Er wordt een groeidocument van de leerling opgesteld. Er wordt door het OndersteuningsTeam gekeken bij welke hulp de leerling het meeste baad zal hebben. De aangeboden hulp/adviezen van de ambulante begeleider/externe expert wordt door hen of de groepsleerkracht uitgevoerd.
- Groep 3 en 4: Als na de intensieve begeleiding van de leerkracht blijkt dat de achterstand van de leerling ondanks alle inspanning en extra hulp steeds groter wordt, dan kan nader onderzoek door andere instanties ingezet worden. Dit is afhankelijk van de adviezen uit het O.T.
- Vanaf eind groep 4: Als na de intensieve begeleiding van de leerkracht blijkt dat de achterstand van de leerling ondanks alle inspanning en extra hulp steeds groter wordt, vindt een dyscalculie-onderzoek door een externe instantie plaats. Voor een goede begeleiding van leerlingen met ernstige rekenproblemen is regelmatig overleg met een externe deskundige en ouders noodzakelijk.